

שאל ופשוט

אשכול יוסף

מאוצרותיו של הרה"ג יוסף חי סימן טוב שליט"א

מחבר סדרת "אשכול יוסף" עה"ת והמועדים

וספרי "כרם יוסף" על הש"ס

מתקשרת יעקב בנות הרחם

היוצא למלחמה או בהיותו בשדה הקרב
אם דינו כמצוה מוזממת מיתה?

שאלה:

בנינו הי"ד שירת בצבא ביחידה קרבית, קודם יציאתו למלחמה בעזה, בעקבות הפיגוע הנורא שאירע ב7 באוקטובר למניינם, ציווה לנו על חלוקת רכושו וממונו במידה וחלילה ימות במלחמה, וגם ציווה ליתן מכספו 100.000 מאה אלף ש"ח תרומה לעמותה פלונית המחללת שבת. בנוסף בהיותו בתוך שדה הקרב, חזר ושיגר הודעה על בקשתו הנ"ל.

בעוה"ר סוף דבר, הבן נפל במלחמה הי"ד, ואנו אובדים עצות באשר לצוואתו, כי רוח אחרת עמנו, ורצוננו לעשות בממונו דברים אחרים, בעד עילוי נשמתו אשר עלתה בצערה השמימה. והשאלה, האם יש תוקף לצוואתו ובקשתו, ודבריו ככתובין וכמסורין, אפילו שלא נעשה קניין, והאם אנו מחויבים לפעול ולעשות כבקשתו, או שמא כיון שלא הקנה את הדברים בקניינים הראויים, והיה רק דיבור ובקשה בעלמא, אין תוקף לדבריו ומתנותיו, ואנו יורשינו רשאים לעשות ברכושו וממונו כמו בשלנו?

תשובה:

מאחר שביציאתו למלחמה ציווה מה לעשות בנכסיו, וגם בהיותו בשדה הקרב חזר ושנה את ציוויו, ובזמנים אלו היה בהול מפני המלחמה ותוצאותיה אשר מי יישורנו, כי רבים חללים הפילה והרוגים כל עצומיה, על כן דינו כמצוה מחמת מיתה, שדבריו ככתובים וכמסורים דמו, ואין צרך בקניין, וזכו כל אלו שאמר ליתן להם מתנותיו.

אמנם מה שציווה אתכם ליתן מכספו 100.000 מאה אלף ש"ח, תרומה עבור עמותה פלונית מחללת שבת, אין תוקף לצוואתו בזה, מאחר שכל תוקף הצוואה שעל ידי דיבור בעלמא, הוא מתקנת חז"ל, ולא תיקנו לשמוע לצוואת שיש בהן ניגוד להלכה ולתורתנו הקדושה, ואסור לכם לשמוע לצוואתו בזה, וליתן ח"ו יד למחללי שבת. בודאי גם עתה בהיותו בעולם האמת, הוא מיצר ומתחרט על צוואתו בזה, ובביטולה אתם עושים לו נחת רוח.

על כן, מאה האלף ש"ח נפלו בירושה לפניך, בהיותך אביו, (כיון שלג בינים אמריו ילדים). הכסף הוא שלך, ואתה רשאי לקחת אותו לעצמך, ולעשות בו כל אשר תחפוץ, ועל אחת כמה וכמה להעשות בו דברים טובים בעד עילוי נשמתו, כשאיפת נפשך הטהורה.

מקורות:

לכאן נראה שהדבר תלוי במחלוקת הראשונים, אם דין שכ"מ

"וישמע יתרו כהן מדין זותן בלה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי היוצא את ישראל ממצרים" (608)

מתוך כל מיליוני הגויים מדוע רק
יתרו שמע ובא?

מפורסמת השאלה הגדולה, הרי יתרו בידה עם כל אומות העולם שמעו את כל אשר עשה אלוהים למשה ולישראל: יציאת מצרים, קריעת ים סוף, מלחמת עמלק, ויש אומרים אף מתן תורה כדאי' במכילתא.

א"כ מדוע רק הלב של יתרו פעם בחוזה! רק גשותיו גאו, מחשבותיו גברו, עד שבא לכדי הכרה כי ה' אמת ותורתו אמת.

צא ולמד ממה שכתב בעל הטורים: "בשקיעת היום, נהם הו בקריעתו נהמה גדולה, עד ששמעו זאת כל מלכי מוצר ומערב!"

תמוה מאוד, היכן היו כל היקום כולו, כל מיליוני האומות ששמעו גם הם את הקולות וברקים, את קול השופר במעמד הר סיני, בכל זאת לא התעוררו, לא זעקו ה' הוא האלוהים.

איך יתכן שאחרי מאורעות נשגבים כאלו, רק אדם אחד יחיד מתעורר לחסות בצל כנפיו של הקב"ה, א"כ מדוע דוקא יתרו היה הוא זה ששמע ובא?

יישוב א'

יתכן שהתשובה לשאלה גדולה זו נעוצה בדברי רבותינו במדרש (ילקוט שופטים רמ"מ), וזה לשונם: "הרים נולדו מפני ה', שכשעמד המקום ואמר אנכי ה' אלהיך, היתה הארץ חלה, וזעו כל מלכי האדמה בהכיליהם, שגא' קול ה' בכח קול ה' בהדר ובהיכלו כלו אומר כבוד", עד שנתמלאו בתייהם מזיו השכינה, באותה שעה נתכנסו כל אומות העולם ובאו להם אצל בלעם, אמרו לו שמא המקום מחריב את עולמו במבול, אמר להם שוטים שבעולם כבר נשבע הקב"ה לנח שאינו מביא מבול לעולם שגא' כי מי נח זאת לי וגו'. אמרו לו מבול של מים אינו מביא מבול של אש, אמר להם אינו מביא לא מבול של מים ולא מבול של אש, אלא המקום נתן תורה לעמו שגא' "ה' עוז לעמו יתן", וכיון ששמעו מפיו הדבר הזה פנו כולם והלכו איש למקומו, לפיכך נתבעו אומות העולם, וכשעתיד להיפרע הקב"ה משעיר עתיד להרעיש כל העולם כלו על ירשיו".

ומדוקדק בדברים אלו שאכן מתחילה העולם כולו נחרד ונרעש בעקבות המאורעות הנשגבים של מתן תורה, ולפי כן יציאת מצרים וקריעת הים ומלחמת עמלק, וכמעט שהתעוררו גם הם וקיבלו עליהם עול מלכות שמים, אלא שבאו לפני נביא האומות, בלעם הרשע, וסחו בפניו את רגשותיהם, אלא שבמקום להלדיים שהקב"ה משרד מערכות הבריאה, ומנחיל תורה לעולם, ויורה להם שיהיו מבקשים לקבל מוכך תועלת גם לעצמם, במקום זה השיבם כביטול גמור, לא מבול של מים, ולא מבול של אש! המשיכו בשרירות ליבם! זוהי בעצם היתה תשובתו של בלעם. בדברים אלו קירד את כל האומות, מה שגרם שלא יהיו נותנים על לב את המאורעות החולפות, יציאת מצרים, קריעת הים, מלחמת עמלק ומתן תורה! אולם רק אחד שלא שמע את דבריו של בלעם, לכך לא בא לקרירות בעבודת ה', והדברים עשו עליו רושם גדול, עד שבא ונתגייר!

הרי שיכול האדם להיות שרוי בלב שלהבת האמונה, המציאות סביבו תזעק אמונה, אך לא ישמע ולא יבחין למציאות הכסופה והנהדרת סביבו, אוזנו אינה קשובה אל האמת וחכמיה, אלא לקול מלחשים ודוברי כזב, אשר משקיטים את יסורי מצפונם בדברים בעלמא. לעומתו החכם אינו נותן ליצר להקשות את ליבו, יושב ומתבונן במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים של הקב"ה בעולמו, ורואה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח, מפאר ומתאהה תאוה גדולה לידע את השם הגדול, כמאמר דוד המלך ע"ה: "צמאה נפשי לאלהים לא חל", כשמחשב בדברים האלו עצמן מיד נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כלשון הזהב של רבינו הרמב"ם (פ"ג מהל' יסודי המורה).

יישוב ב'

עוד נראה בס"ד עפ"מ ש"הרמ"א בהל' ת"ת (ו"ד סי' רמ"ו), "ומי שאי אפשר לו ללמוד, מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים, ויחשב לו כאילו לומד בעצמו", וממילא לא ראוי להענישם ולשוף את

היוצא למלחמה ובשדה הקרב אם דינו כממ"מ

שדבריו ככתובין וכמסורין דמו נאמר רק בחולה מסוכן למות, או גם במפרש בים ויוצא בשיירא, דהנה קי"ל בגמ' (ב"ב קט. גיטין יג.), ובשו"ע (ח"מ ס"י ר"ג), שדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו, ולכן אינו צריך להקנות בשום א' מדרכי ההקנאות. וה"ט כדי שלא תטרף עליו דעתו, שיראה שלא מקיימים דבריו, כמבאר בגמ' (ס"ק ק"א), ובטור (ס"ט), וכן דקדק הסמ"ע (ס"ק ס"ב). ולכונ"ע דין זה נאמר במסוכן וביוצא בקולר, ונחלקו הראשונים אם דין זה נאמר ג"כ במפרש בים ויוצא בשיירא, וכמ"ש בגמרא גיטין (ס"ה), שהיוצא בקולר והמפרש בים והיוצא בשיירא והמסוכן, שאמר כתבו גט לאשתי, אע"פ שלא אמר "תנו", יכתבו ויתנו, שמתוך פחדו הוא טרוד ולכן לא אמר תנו. ולדעת הרי"ף (גיטין ס"ה), והרמב"ם (פ"ט מהל' זכיה הלכה כ"ד), הגמ' באה ללמד שכל אלו ד' הדברים הנ"ל שמנתה המשנה, דינם כש"מ המצוה מחמת מיתה, שדבריו ככתובים וכמסורים דמו. ושעליהם אמר רב הונא גיטו ומתנתו שווין, שא"צ לפרש תנו, ומהני ג"כ בלא קניין. וכן דעת הרמב"ן (גיטין ע"ג: ד"ה ס"ה), והר"ן (פסקי הטקלול ל"ג: ד"ה אמר, ונפק מי שמת קמו: ד"ה ולעניין), וכן פסק מרן השו"ע (ח"מ ס"י ר"ג ס"ח). אך דעת הרא"ש (ב"ב פ"ט ס"י יח), דלא נאמר דין זה במפרש בים ויוצא בשיירא, דודאי יוצא בקולר הוי יוצא ליהרג, ואין לך מצוה מחמת מיתה גדול מזה, אבל מפרש בים ויוצא בשיירא, הגם שלעניין גט מדמים אותו ליוצא בקולר, היינו לעניין בהלה, שמחמת טרדת הדרך בהולים ואין דעתן מיושבת עליהם לגמור דבריהם ולומר תנו, ומבוהלים אפי' יותר ממסוכן, אבל לעניין נתינת ממון לא דמו כלל, דיוצא בקולר ומסוכן כשנתנו כל ממונם ודאי מדעתם, שהם סבורים למות נתנו, אבל מפרש ויוצא בשיירא מדעתם יצאו ודעתם לחזור, ושכן דעת רבינו יונה. ובב"י (ח"מ ס"י ר"ג) הביא מרבינו ירוחם (נתיב כ"ד ס"ח ע"ג) שכ"ד התוספות, והרשב"א (ב"ב פ"ט קמ"ג: ד"ה כמ"ג), והד"מ (ס"ט) כתב שכן נראה מהמרדכי בגיטין (מי שאלו ס"י מ"ד).

ומעתה בנידוד, לדעת הרי"ף הרמב"ם הרמב"ן והר"ן וכן פסק מרן השו"ע, שדברי ש"מ ככתובין וכמסורין נאמרו ג"כ במפרש בים ויוצא בשיירא, וגם הרמ"א לא הגיה על דברי מרן, ומוכח שג"כ ס"ל כהמחבר שפסק כהרי"ף והרמב"ם, הוא הדין לעניין מי שציווה בהיותו בשדה הקרב, ודאי לא גרע ממפרש בים ויוצא בשיירא, שהוא ג"כ בהול כמותם, ועוד שהוא ג"כ בכלל יוצא בשיירא, דהיוצא למלחמה הוא גופא יוצא בשיירא וחמור ממנו, [ואפשר שהוא הדין מי שציווה לפני יציאתו למלחמה, שהוא ג"כ כיוצא בשיירא וכאמור, אך עדיין יש להתיישב בציווה לפני יציאתו למלחמה, דלכא' אינו מבוהל כ"כ שמא לא יהיה נתון בחזית המלחמה, ולא דמי למי שמצוה כשהוא כבר בחזית, וצ"ע]. אמנם לדעת הרא"ש ורבינו יונה והרשב"א והמרדכי, שלא נאמר דין זה במפרש בים ויוצא בשיירא, נראה דהוא הדין ביוצא למלחמה, ואפי' אם ציווה בהיותו בשדה הקרב, שאין דינו כש"מ. אמנם הדבר עדיין צ"ע, כי יש מקום לומר שמי שהוא בשדה הקרב, כיון שהוא מקום סכנה גדולה, וג"כ שומע את הקול היוצא בכל יום בעוה"ר על כמה חיילים שמתו בקרבות הי"ד, וחלקם חבריו שהכיר מקרוב, הרי הוא בהול ודינו כמסוכן, ובזה גם הרא"ש וסיעתו יודו שדבריו ככתובין וכמסורין דמו. ויש להביא קצת ראיה ממ"ש הרא"ש בהשגתו על הרי"ף, שהמפרש ויוצא בשיירא, מדעתם יצאו ודעתם לחזור, ומה"ט פסק שאין דבריהם ככתובים וכמסורין. והנה בנידוד מי שהוא יוצא למלחמה, אינו יוצא מדעתו, שאינו יכול להשתמט והחוק מחייבו לצאת למערכה, וגם אינו דומה לשיירא ומפרש בים, שיוודע כי רבים אינם חוזרים מהמלחמה, ואפשר שציווה שאינו יודע אם יחזור. וידידי הגאון רבי תומר זינר שליט"א מחו"ר ברכת אברהם הוסיף, שעיקר סברת הרא"ש במפרש ויוצא בשיירא שאינו רוצה ליתן נכסיו לאחרים, כי עתיד הוא לחזור, ומשייר אותם לעצמו, משא"כ היוצא למלחמה שחושש פן לא יחזור, כוונתו ליתנם לאחרים. וכן הסכים הגאון רבי עזרא זאדה שליט"א שכל המסוכנים בכלל אותם ד' דברים, ובכללן היוצא למלחמה.

ומצאתי למרן הגר"מ קליין זצ"ל בשו"ת משנה הלכות (תק"י ע"ט ס"י ג"ט), שכתב להרב השואל דפשיטא ליה דיוצא למלחמה דמי לש"מ ויוצא בקולר, דלכא' יש לחלק ביניהם, דיוצא לקולר היינו שיוצא ליהרג, ואז ודאי דעתו בהול עליו, אבל

היוצא למלחמה ובפרט למלחמת בית דוד, שכולם צדיקים ודעתם לחזור הביתה, שאני. והביא את מחלוקת הראשונים הנ"ל לעניין מפרש בים ויוצא בשיירא, וכתב ולפי"ז יש לחלק בין מלחמת בית דוד שכולם צדיקים ודעתם לחזור, שלא דמי לשכיב מרע, כלומר ויהיה תלוי במחלוקת הנ"ל, ואח"כ הוסיף: "ויש לומר דבהא כולי עלמא מודי", כלומר שהיוצא למלחמה אין דינו כש"מ, וסיים וי"ל, כלומר שעדיין יל"ע בדבר. ומתוך תורף דבריו מוכח, שכל מה שיצא לחדש שהיוצא למלחמה ודאי אין דינו כש"מ, היינו ביוצא למלחמת ביד דוד, שכולם צדיקים היו, ודוד מלכם בראשם, שהיה יוצא ומכריע אויב בכל מלחמותיו, וכמ"ש במדרש (ל"ה ר"ה נפמ"ה ס"י ז'), דוד אמר (מל"ג י"ח) "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם", אמר לו הקב"ה אני עושה כן, והיה מאיר לו בלילות בזיקין וברקים, הה"ד (ט"ז ב') "ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם", לשני לילות ויום אחד. אבל במלחמה שרבים חללים הפילה, ועצומים כל הרוגיה, ובעוה"ר רב המרחק ממלחמת בית דוד, גם המשנה הלכות מוכרח להודות שאינה דומה למלחמת בית דוד.

ודע כי מצאתי מרגלית בס"ד, והוא שהלבוש (ח"מ ס"י ר"ן), גורס להדיא "היוצא בשיירא למלחמה", שהוא א' מאותם ארבעה שנפסק שדינם כש"מ וממ"מ שדבריהם ככתובים וכמסורין דמו. וכן מצאתי למהר"ם שיק (גיטין ע"ג), שלדעת הרמב"ן וסיעתו שהיוצא בשיירא ג"כ דינו כשכיב מרע, הוא הדין היוצא למלחמה לא עדיף מהיוצא בשיירא, דבהול ודעתו אם לא יחזור.

והנה העירוני חו"ר בהמ"ד דמ"מ עדיין יש מקום לחלק בין היוצא למלחמה בזמנם לזמנינו, דבזמנינו גם אחרי יציאתו למלחמה, בדרכו או בזמן שהותו במלחמה, יכול להתקשר ולצוות למנות שליח, להקנות ולעשות ככל רצונו, וא"כ אין כ"כ את סברת בהול כמו ביוצא במפרש בים וביוצא בשיירא. ונראה להשיב עליהם בכמה אופנים, חדא אין דנים אלא על שעת היציאה, וכיון שבשעת היציאה היה בהול, לא אכפת לן במה שאח"כ יכול היה לצוות ולעשות בקניין, דכל זמן שלא חזר, עומד דינו להיות כדין היוצא בשיירא. זאת ועוד מנלן לחלק בין הזמנים, הלא גם בזמנם, פעמים שהיה יודע על חייל שחזר מעורכי המלחמה, ויכול היה לצוות לו כנ"ל, ובכ"ז לא מחלקים בדבר. ומלבד כל זה, הרי שעיקר החילוק אינו נכון, כי גם האידיא אע"פ שיש אפשרות ליצור קשר טלפוני, מ"מ כל זמן שלא חזר מהמלחמה, הרי הוא בהול, ואינו בדעת מיושבת לעשות קניין כדבעי. זאת ועוד, מנלן שיכול תמיד להתקשר ולצוות, והרי גם בזמן הזה, בהרבה מקרים נוטלים מהחיילים את הטלפונים שלהם ובמשך ימים ארוכים אינם יכולים ליצור קשר טלפוני, ועוד שכיון שהנושא הוא רגיש, אינם רוצים לחזור ולהראות להורים או לבני משפחתם שהם חוששים על חייהם, כדי שלא לצערם, וכיון שבתחילה ביציאתם למלחמה כבר ציוו מה לעשות בנכסיהם שוב אינם חוזרים לדבר בדבר.

אמנם אודות מה שציווה ליתן מנכסיו 100.000 מאה אלף ש"ח תרומה לעמותה פלונית שמחללת שבת, נראה שאין בזה ממש, ואסור לשמוע לו בזה, וזכו היורשים בנכסים, ורשאים לחלק כל א' את חלקו לצדקות החזקת תורה ושמן למאור וכל כיו"ב לעילוי נשמתו, דהנה כתב רבינו הרמב"ם (פ"ט מהל' זכיה הלכה ט"ה), "שכיב מרע שציווה ליתן לגוי מתנה אין שומעין לו שזה כמי שציווה לעבור עבירה מנכסיו", וכ"כ הסמ"ג (עשן ס"י פ"ג). ודברי הרמב"ם הובאו להלכה בטור (ש"ס ס"י ר"ג), ובב"י (ח"מ ס"י ר"ג), וכן נפסק בשו"ע (ס"ט). וביאר המשנה למלך ע"פ מ"ש הר"ן ז"ל בתשובה (ס"י מ"ד) בתקנת חכמים מקח וממכר לפעוטות במטלטלין משום כדי חייו, דאם מכרו הפעוטות בנכסים מועטים לא עשו כלום, דכיון דתקנת חכמים היא במקום איסורא לא תקון. וה"נ איכא למימר בש"מ כיון דמתנתו מדרבנן היא, במקום איסורא לא תקון. אך ע"ש בהערת המגיה שהמשנה למלך חולק על הרמב"ם בזה, [שא"כ גם במעבר נחלה יהיה הדין כן, והנו"כ עמדו ליישב קושיותיו, ובספר שער המלך חילק לנכון בין איסור דא' לאיסור דרבנן, דהם אמרו והם אמרו, ודו"ק], ושכ"מ בתוס' (ב"ב דף כ' ד"ה זכיה), וכ"כ בפ"ת (ש"ס ס"י ר"ג) בשם הנו"ב (מני"א מ"ו), שהסתפק בדבר מכח ד' המשנה למלך. מ"מ אנו אין לנו אלא דברי רבינו הרמב"ם ומרן השו"ע, ועל אחת כמה וכמה בנידוד, שבכל ספק, היורשים נחשבים מוחזקים בנכסים, כמ"ש בשו"ע (ח"מ ס"י ר"ע ו"ה ס"ה פ"ב).

המשך - מתוך מיליוני הגוים מדוע רק יתרו שלמע ובא?

שדותיהם, ובוה נחא למה חזרו למערתם. וכבר נפסק בשו"ע (מ"מ סי' קס"ד ס"ג), שאבידת רבו קודמת לאבידת אביו, וכתב הסמ"ע (פק"ט) בשם ספר חסידים (סי' מקפ"ט), דהיינו דוקא כשמלמדו בחינם, אבל אם האב משלם שכר לרב שילמד לבנו, אבידת האב קודמת. וכתבו הש"ד (פק"ט) והנתיבות (פק"ט), שהוא הדין אם אחר משלם שכר לרב שילמדנו, אבידת האב קודמת לרבו. הרי שהמחזיק בידי אחרים להרביץ תורה יש לו דין ומעלה כאילו הוא בעצמו הרביץ ולימד תורה. ובספר פרי האדמה (פ"ו דממ"ט) כתב שחייב לומר הרני כפרת משכבו על מי שזן אותו ושכר לו מלמד. וראה עוד מה שהארכתי בזה בחיבורי יינא דיוסף (פגולת אימון עמ' ק"ג והלאה), ובחיבורי טבעת יוסף (מ"ק, דלש"ט, ד), והבאתי לזה שם עוד ראיות וסימוכין. ואמרו רבי רחמים שליט"א הראני סייעתא ליסוד זה מהזוה"ק (שלג לך דף קע"ב ע"ב): זכאה חולקה מאן דזכי למילף לבריה, אמר רבי שמעון לא זכה אבוב למילף ליה, אמר אבוב שבק. כלומר אף שאביו לא זכה ללמד אותו, אביו השאיר מנכסיו שעל ידם בנו יוכל ללמוד תורה. וע"ז אומר הזוה"ק שם, שאותו היום העטירו לאביו בשבעים כתרם. הרי לך שאף שלא למדו אביו תורה, אלא רק ע"י שהניח לו ממנו שסייע בידו לעסוק בתורה, העטירו לאביו בשבעים כתרם כאילו בעצמו לימדו תורה. וכן ראיתי למרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א (גיליון פקודי משפ"ט), עה"פ (שמות מ' כ"ד) "וישם את המנורה באהל מועד נכח השלחן", שביארו המפרשים שהמנורה כידוע רומזת על עוסקי התורה שמאירים באור התורה, והשלחן רומז על תומכי תורה שמפננסים ומביאים את לחמה של תורה. ועל זה נצטוונו להניח את המנורה כנגד השולחן, כדי שהמנורה תאיר על השולחן, וכלשון התנחומא (ויקל"י), "משעשה את השלחן עשה את המנורה שתהא מאירה על השלחן, כטבסין של מלכים עשה אותה", וביאר שבא להורות בזה שתומכי תורה זוכים לקבל ולהינות מאור תורה, והביא מ"ש ביערות דבש (דל"ט ב) שסגולת התורה שעומדת כתבלין לנצח היצר הרע (קדושין ב'), עומדת גם לתומכי תורה, ושכ"כ הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור. לפי"ז י"ל שמכיון שיתרו השיא בתו למשה, והיה לו לפרקמטיא, והיה משה ובניו מאוכלי שולחנו, מכאן זכה יתרו לקשר קיימא עם תורתו של משה רבינו, וע"ז זכה לשמוע ולהתעורר לקול הבת קול שהכריזה בעולם בעת מתן תורה וקריעת ים סוף על ייחוד ה', ונשאו ליבו לבוא לחסות בצל כנפי השכינה. וי"ל דבזה נחא הטעם שאח"כ התורה מספרת שיתרו בא לאכול עם משה, והיינו כדי להורות שכל השגתו בהגעתו, היתה מכח שהיה משה מאוכלי לחם שולחנו.

יישוב ג'

ע"ל עפ"מ"ש הרמב"ם (דעומ פ"ו ס"ג), טעם מחודש במעלה לישא בת ת"ח, שע"ז נמצא דבוק בחמיו שהוא ת"ח, וכן ישיא בתו לת"ח כדי שהוא ובתו יהיו דבוקים בחתן שהוא ת"ח, ומקיים בזה מצות עשה של "ובו תדבק", וז"ל: "מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמוד ממעשיהם כענין שנא' "ובו תדבק", וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה, אלא כך אמרו חכמים בפירוש מצוה זו הדבק בחכמים ותלמידיהם, לפיכך צריך אדם להשתדל שישא בת ת"ח וישא בתו לת"ח ולאכול ולשתות עם ת"ח ולעשות פרקמטיא לת"ח ולהתחבר להן בכל מיני חיבור שנא' "ולדבקה בו", וכן צונו חכמים ואמרו והוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם. לפי"ז י"ל שכיון שזכה יתרו להשיא בתו לת"ח, ע"ז זכה לקיים מצוה עשה של ובו תדבק, ומכאן זה, הגיע להשגה גדולה זו לשמוע את הקולות והברקים, את קריעת הים, ולהביא הדברים אל תוך ליבו, שיעשו בו רושם אמיתי.

יישוב ד'

ע"ל בס"ד עפ"מ"ש האוה"ק (ימ"ו), שהכתוב הדגיש שהיה יתרו כהן מדין, לשבחו שהשתדל לדעת כל פרטי המעשים של קריעת ים סוף מלחמת עמלק ומתן תורה, וזה יורה כי יתרו אהב את עם ישראל, שהלא תראה כאשר איש שונא לרעהו, יקוץ בהגדת שבחיו טובו, ויחדל מדעת מצבו הטוב, אשר אל כן אהוב לאהובו, ורשם ה' בדתו כי זה האיש אהב את ישראל. ולפי"ז נראה לומר שכל אומות העולם סתמו אוזניהם, ולא רצו לשמוע ולדעת עד כמה גדל והתעצם כבוד ישראל בקריעת הים ומתן תורה, והגם שידעו עיקרי הדברים, אבל לא רצו לדעת הדברים לפרטי פרטים, ודוקא יתרו שאהב את ישראל וחקר ודרש ונדע לו כל פרטי הדברים, ע"כ התעורר ליבו לאהבת ה' יתברך, ושמע ובא.

יישוב ה'

ע"ל בס"ד דהנה ידוע שיתרו היה אחד מהוועצים לפני פרעה, כבר מתחילה כאשר עמדו לפניו וראו באצטננות שלהם שעתיד מושיען של ישראל להיוולד, והיה שותף בהנהגת פרעה, וא"כ יתרו חוה מקרוב את כל התלך הישועה של ישראל, וראה מקרוב עין בעין היאך הקב"ה מנהיג את הבריאה הכל בהשגחה פרטית, ומציל את אוהביו ועמו מכל רע, לכן לא פלא ששמע ובא.

"כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך" (כ"י, ט).

היאך יתכן שרבינו המהר"ם מרוטנבורג לא הקביל פני אביו וגם לא רצה שאביו יבוא אליו?

הגמרא בקידושין (ג'): מסתפקת אודות בן שהוא רבו של אביו, האם הבן חייב לעמוד מפני אביו, וכן האם האב חייב לעמוד מפני בנו. וכתב הרא"ש (סי' נ"ו) שכיון שלא פשטה הגמרא את הספק, לא יצא הדבר מידי ספק, וספק דאורייתא לחומרא, ולכן יעמדו הבן והאב זה מפני זה, ומסיים הרא"ש בזה הלשון: "אמרו עליו על רבינו מאיר מרוטנבורג שמיים שעלה לגדולה לא הקביל פני אביו, ולא רצה שאביו יבוא אליו".

והדברים מרעישים וצע"ג, היאך יתכן שהמהר"ם מרוטנבורג לא הקביל פני אביו, וגם לא רצה שאביו יבוא אליו, והרי לכאורה ביטל בזה מצות כיבוד הורים. כי הנה מה שלא רצה לעמוד מפני אביו, יכול היה למחול על כבודו, שהרי קיימא לן שת"ח שמחל על כבודו, כבודו מחול (קדושין ג'). וי"ד סי' נמ"ג סעיף ג'). והלא רבי טרפון נהג בעצמו כבוד גדול לאמו, שבכל פעם שהיתה רוצה לעלות למיטתה היה מתכופף והיתה עולה עליו, ואמרו לו חכמים עדיין לא הגעת לחצי כבוד. ובירושלמי (קדושין פ"ב ה"ו) מסופר שאמו של רבי טרפון ירדה לטייל בתוך חצירה ונפל מנגלה, והלך ר' טרפון והניח שתי ידיו תחת פרסותיה והיתה מהלכת עליהם עד שהגיעה למיטתה, וכתב הר"ן (יד. מדיף ה"ק) שאם הבן והוא רבו של אביו אינו חייב לעמוד מפני אביו, לא היתה אמו של רבי טרפון רשאית לקבל ממנו כבוד זה, ומפני כך פסק הרמב"ם (פ"ו מה"ל ממ"ט ס"ד) שהבן עומד מפני אביו אף על פי שהוא תלמידו, (וע"י בב"י וב"ח יור"ד סי' ר"מ מה שהאריכו בזה). - ואם כן היה למהר"ם מרוטנבורג למחול על כבודו, בשביל לקיים מצות כיבוד הורים. וגם מה שהיה מתירא שאביו לא יעמוד מפניו, גם זה צ"ע, כי יותר צער לאביו מה שאינו מקביל פניו יותר ממה שיעמוד לפניו רגע אחד, והרי כנגד עשרים ושתים שנה שנעדר יעקב מבית הוריו, נענש ופירש ממנו יוסף הצדיק (מגילה י.ו). ועוד קשה כיון שאביו יעמוד מרצונו, בעניין זה שרצונו לעמוד, זהו כבודו, וכמו שהורו חכמים לרבי ישמעאל להניח לאמו לרחוץ רגליו ולשתות את המים מטעם זה, כמבואר בתוספות (קדושין ל"ג. ד"ה ר' טיפון) בשם הירושלמי. ראה כמה תירוצים על שאלה זו בספר "אשכול יוסף" על התורה.

סדרת "אשכול יוסף"

ספר חובה בכל בית של תורה בישראל!

4 כרכים רבי מכר: אשכול יוסף עה"ת | אשכול יוסף מועדים |

אשכול יוסף הגדש"פ | אשכול יוסף ל"ג בעומר וענייני רשב"י (המערה)

ועכשיו במחיר מיוחד לרגל השקת הספר החדש "אשכול יוסף" - מועדים

להשיג בזויות הספרים המובחרות

יפה לוף צומת בר איכל | יסודי ראובן לר"ר |

זודעי! בעתה כל הספרים בהפצת ספרי הרכס אליהו בוכנ"ק זודעי

הספריה הספרדית | הפצת ספרי קודש רז"ו דוד | וכלמן בהמ"ד בעלזא |

זוזנת מוריה באשקלון | אוצר הספרים בדיזיטל | זוז"ל: בייגל אייזן |

מאזניים וזשל ועוד...

לכירורים והזמנות בכל רזובי הארץ: 054-8460007/8

ספרא יודעי?

כל הלומד בספר יודעי!

מתיקות ועריבות היקף וחדשנות

כבוד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימך על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך" (כ"ו, ו').

איך זייב לכבד הורים מדין הכרת הטוב הלא מוטב שלא לזכור?

הקשה החת"ס ועוד מפרשים, כיון שהיוב כיבוד הורים הוי מדין הכרת הטוב כמוכר, וכן משמע ברמב"ן (קדושין), וכן כתב הרמב"ם (פ"ב מ"ב ס"ו) שמצות כיבוד אב ואם, היא מהמצוות שהם בתקיעת יחסי אדם זה עם זה. וקשה שהרי יודעים דברי הגמרא בעירובין (נ"ג), שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. ומנו וגמרו, נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא, יפשפש במעשיו לבדוק עבירות שבידו, ויתוודה וישוב בתשובה. ומכאן ואילך ימשמש במעשיו, אם בא מצוה לידו יחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, שלא יניח לעשותה בשביל ההפסד, שהרי שכרה עתיד לבוא, ואם באת לידו עבירה, יחשב שכרו שמשתכר בה עכשיו כנגד הפסדה העתיד ליפרע ממנו, (גמ' וס"ד). וכיון שנמנו וגמרו שמוטב היה לאדם שלא נברא יותר משנברא, ומטעם זה אנו מברכים שלא עשני אשה, ולא מברכים שעשני איש, אם כן לא שייך כלל חיוב הכרת הטוב להורים, כי טוב יותר היה שלא היו מביאים אותו לעולם?

יישוב א' - רק על ביאת האדם בגלגול נאמר שטוב לאדם שלא היה נברא

הנה יש להוסיף בזה קושיא גדולה, היאך אמרו שנוח לו לאדם שלא היה נברא, והלא העונש הגדול והנורא ביותר שנשפ האדם נכרתת מהעולם כמוכר ברמב"ם (ב"מ פ"ג ס"ג), וממילא אף שהאדם בבואו לעולם הזה יש לו יצר הרע, ועלול לחטא, אף אם יחטא וימות ברשעו, משפט רשעים בגיהנום י"ב חודש ואחר תיקונה עולה נשמתו לגן עדן, כמאמר התנא בעדיות (פ"ב מ"ג ס"ג) ובגמרא שבת (נ"ג). וכן מובא בע"ז (פ) וביאר הר"ן (דף ד' ע"ג) שאותם רשעים שיש להם רוב עוונות אינם נידונים בגיהנום לעולם, אלא י"ב חדש בלבד ואח"כ עולין, ופושעי ישראל בגופן חמור דינם שלאחר י"ב חדש גופן כלה ונשמתן נשרפת. ואם כן מוטב לאדם שיברא, שהרי אף אם ירשע קצת ידונו אותו י"ב חודש בגיהנום ותתקן נשמתו, מאשר היתה נשמתו נכרתת מהעולם לגמרי. כי בודאי רוב פושעי ישראל לא נידונים בגיהנום יותר מ"ב חודש, ולבסוף נחצבת נשמתם בגן עדן, וראיה לדבר ממה שכתב הרמ"א (פ"ב ע"ג) שאין אומרים קדיש על אביו או אמו יותר מאחד עשר חדשים שלא להחזיקו כרשע, וכמובא בסוף מסכת חגיגה (פ) אמר ריש לקיש אין אור של גיהנום שולטת בפושעי ישראל, קל וחומר ממוצב הזהב, מה מוצב הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב, כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון, דכתיב (ש"י ג' ד') "כפלה הרימון רקתך", אל תקרי רקתך אלא ריקנים שבך, על אחת כמה וכמה, (ע"ג ע"ג) וזה לשון רבינו עובדיה מברטנורא על המשנה באבות (פ"ג ט"ז): והכל מתוקן לסעודה: "אחד צדיקים ואחד רשעים יש להם חלק לעולם הבא לאחר שגבו מהן את חובן". ובח"י תורת חיים (ע"ג ע"ג) כתב: "מי שלא שב כל ימיו ומת ברשעו, משמע בזה"ק" (פ"ג ט"ז) שיש לו תקנה בתשובה אחרי מותו, כשיורד לגיהנום ונדון שם, ועל ידי הייסורים חוזר שם בתשובה צועק ובוכה ומתחרט על חטאיו ומצדיק עליו את הדין, ואז הקב"ה מרחם עליו ומעלהו משם אחרי שקבל דינו וענשו".

מכאן זה י"ל שכל מחלוקת בית שמאי ובית הלל היא רק על עצם חזרת האדם בגלגול לעולם הזה, אם מוטב לאדם שנברא מחדש ובא פעם נוספת לעולם בגלגול, או מוטב לו יותר שלא היה נברא, כי שמא יקלקל יותר ממה שיתקן, ומוטב היה לו להישפט בגיהנום ולעלות לגן עדן, ועל זה נמנו וגמרו שמוטב לאדם שלא בא בגלגול.

ועל פי זה מיושב מה שמוכר בגמרא מחלוקת דאמרי לה יפשפש במעשיו היינו בעבירות שבידו, ואמרי לה ימשמש במעשיו היינו מוכרן ואילך. וכל ימי לא הבנתי פשט מחלוקת זו, שהרי צריך גם לפשפש במעשיו העבר וגם למשמש במעשיו העתיד, ובמה נחלקו. אך לאור האמור גם זה מובן כמין חומר, שעתה שהאדם בא חזרה לעולם בגלגול, נחלקו האם צריך לחקור ולפשפש במה שחטא בגלגול הקודם

לתקנו, וזה דעת המאן דאמר יפשפש במעשיו, וידוע בשם הארז"ל שדבר שהאדם מרגיש בו קושי מיוחד שהיצר מסיתו בו מאד, סימן הוא שבא לתקן דבר זה. או שמא די בכך שימשמש במעשיו של גלגול זה, וזה דעת המאן דאמר הסובר ימשמש במעשיו. ובוה מיושב היטב מה שהקשינו מתחילה היאך שייך חיוב הכרת הטוב כלפי ההורים, והלא מוטב היה לאדם שכלל לא היה בא לעולם, אך לאור האמור יש לומר דודאי שייך סברת הכרת הטוב כלפי ההורים, כי מסתמא גם הוריו של אדם הם שורש נשמת הוריו בגלגולו הראשון, ונמצא שחייב הוא להוריו חיוב גדול של הכרת הטוב שהביאוהו לעולם, כי על עצם הבאתו לעולם בפעם הראשונה, מוטב לו לאדם שבא לעולם, כמו שנתבאר.

יישוב ב' - עצם בריאת האדם טובה לו, ונחלקו לעניין הדרך המובחרת לעבודת השי"ת

בספר דרושי אמרי זאב (מסגרת דוילקא גלגול, סגולת גמ"ס נ"ך אלעזר חק"י ס"ו ע"ד) כותב ששמע מפי קודשו של הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל ביאור מחלוקת בית שמאי ובית הלל, שכו"ע מודים שעצם בריאת האדם שנשמתו ירדה לעולם הזה טובה היא לו, ולא נחלקו ב"ש וב"ה אלא לעניין הדרך המובחרת לעבודת השי"ת. הדנה ישנם שני דרכים בעבודת השי"ת, האחד שיהיה האדם סגור ומסוגר בחדר יומם ולילה לעסוק בתורת ועבודת ה' באמת, ויצא ידי חובתו למקום, אך הוא כמו שלא נברא, שהעולם לא ייהנו ממנו כי אינו מעורב עם הבריות. ויש דרך נוספת, שתהיה דעתו מעורבת עם הבריות לדאוג להן ולקרבה לתורה, והיא קשה מהראשונה, כי בזה צריך לעמוד בהרבה ניסיונות. ובוה נחלקו ב"ש וב"ה אם נוח לאדם לבוא לעוה"ב בחלק "שלא נברא", לישב סגור ומסוגר לעסוק בתורת ה', או להיות מעורה עם הבריות, ונמנו וגמרו, שנוח לו לאדם שלא נברא, כלומר שזו הדרך הקלה לעבודת ה' מלהיות נברא ומעורה עם הבריות, אמנם עכשיו שנברא ומעורה עם הבריות, ומוכרח לכך כדי לקרב העם לה' ולהרביץ בהן תורה ויראה, יזהר לפשפש במעשיו לעמוד בניסוח קשה זה.

מתוך הספר "אשכול יוסף" עה"ת וראה שם עוד תירוצים

להורים היתה אורה!

* הדור קיבלוה בימי אחשוורוש *
לם אתה תפאר את סעודת הפורים
עם סיום מסכת מגילה בעיון!

הגאון אבני נור העיר שדולגי ישראל נתנו בכל יום מימי השנה ללמוד מסכת מגילה, ומקיים בזה "זכור את אשר עשה לך עמלק", כמובא בספר "כרם יוסף" ע"ג מגילה (דף ג' בהמה) וש"כ ה"ר ש"ש משאנן, ובהקדמה ליום יוסף הביא לוח ראה סדוריה ומתחשבה. ובספר דברי תנה כתב ששמע מוקינו הרב הקדוש משינוא זצ"ל שלימוד מסכת מגילה בכל השנה הוא מנולה לייאת שמים. (ע"ג כ"ב יוסף חסד ה"ח). ומנוא אלפי נקי דעת שבישראל לאר את סעודת הפורים עם סיום מסכת מגילה, ויום כ"ב יוסף הביא שנתנו רבנו החתם סופר זצ"ל היה שכלל שנה ללמוד מסכת מגילה מרח אדר ועד ימי הפורים ב"כ י"א ע"ג בגמרא מאי מברך, ומטעם היה לומר ביום פורים עצמו, ובכל שנה היה מדרש באותה סוגיא אית חידוש, ואח"כ היה סיום המסכת ע"ד ר"ח ניסן.

ועתה בידך להרגיש עונת ומתיקות התורה בלימוד המסכת עם הספר יכרם יוסף, על סדר הדף, הכולל בתוכו אוצר עלוקה

928 עמודים! כולל פתיחה עמוסה ספורט אלפי נושאים שונים.

"עין זיויים למוחזיקים בה ותומכיה מאושר"

י"ל לזכות ידידנו האזנים היקרים והנעימים אוהבי התורה פטרוני העלון "אשכול יוסף" מר גדעון זיסים הי"ו ומר אהרן זיסים הי"ו אורך ימים בימינו בשמאלה עושר וכבוד, בכריאות איתנה ונהורא מעליא שובע עימוזות וכט"ס. בכלל הברכות יבורך ידידנו היקר שלומי זיסים הי"ו מוקדש ומונצח לע"ה אוריהם זקרים: סאלם אליה בן מסערה ז"ל, זוריה בת זוריה ע"ה לע"ה זיסים בן זוריה ז"ל, ולע"ה זיסים מועלם בן סלימה ז"ל ולע"ה מיכאל בן חיה ז"ל, ת. ז. ז. ב. ה.

"וקול התור נשמע בארצנו"

להאזנה לשיעורי מוה"ר יוסף זוי סימן טוב שליט"א מוזה"ס "כרם יוסף" ו"אשכול יוסף" עה"ת
073-371-8053
להאזנה לשיעור השבועי
זוייג והמתן לשיעור האזרון
 לצינתוק והאזנה בשידור זוי:
 זוייג והקיש #
 ניתן להוריד מ"קול הלשון"